

MƏMMƏDOV AZƏRBAYCANA QARŞI (No. 2)

(Ərizə No. 4641/06)

MƏHKƏMƏ QƏRARI

STRASBURQ

10 yanvar 2012-ci il

Bu qərar Konvensiyanın 44-cü maddəsinin 2-ci bəndində nəzərdə tutulan hallarda qəti qərara çevriləcək. Qərar redaktə xarakterli dəyişikliyə məruz qala bilər.

Məmmədov Azərbaycana qarşı məhkəmə işində,
Avropa İnsan Hüquqları Məhkəməsi (Birinci Bölmə),

Hakimlər:

Nina Vayıç (*Nina Vajić*) Sədr,

ELizabet Şteyner (*Elisabeth Steiner*),

Xanlar Hacıyev (*Khanlar Hajiyev*),

Miriyana Lazarova Traykovska (*Mirjana Lazarova Trajkovska*),

Culiyə İafranke (*Julia Laffranque*),

Linos –Aleksandr Sisilianos (*Linos-Alexandre Sicilianos*),

Erik Möse (*Erik Møse*),

və Bölmənin Katibi Sören Nilsendən (*Søren Nielsen*) ibarət tərkibdə Palatada iclas keçirərək, 6 dekabr 2011-ci ildə qapalı müşavirə keçirərək, həmin tarixdə qəbul edilmiş aşağıdakı qərarı elan edir:

PROSEDUR

1. Bu iş İnsan hüquqlarının və əsas azadlıqlarının müdafiəsi haqqında Konvensiyanın (“Konvensiya”) 34-cü maddəsinə uyğun olaraq, Azərbaycan vətəndaşı Cənab Sərdar Cəlal oğlu Məmmədovun (“Ərizəçi”) 19 yanvar 2006-cı ildə Məhkəməyə təqdim etdiyi Azərbaycan Respublikasına qarşı şikayəti (No. 4641/06) əsasında başlanıb.

2. Ərizəçi Azərbaycanda fəaliyyət göstərən hüquqşünas Cənab F.A.Ağayev tərəfindən təmsil olunub. Azərbaycan Hökumətini (“Hökumət”) onun nümayəndəsi Cənab Ç.Əsgərov təmsil edib.

3. Ərizəçi konkret olaraq iddia etdi ki, onun namizədliyinin irəli sürüldüyü seçki dairəsində seçkilərin nəticələrinin etibarsız elan edilməsi, onun Konvensiyanın 1 saylı Protokolunun 3-cü maddəsi ilə təmin olunan seçki hüququnu pozub.

4. 3 sentyabr 2008-ci ildə Birinci Bölmənin Sədri Hökumətə ərizələr barədə məlumat verməyi qərara aldı. Həmin qərara alındı ki, ərizəyə mahiyyəti üzrə baxılması onun qəbul edilənliyinə baxılması ilə eyni vaxtda həyata keçirilsin (29-cü maddənin 1-ci bəndi).

FAKTLAR

I. İŞİN HALLARI

5. Ərizəçi 1957-ci ildə anadan olub və Bakı şəhərində yaşayır. O, müxalifətdə olan Azadlıq Bloku tərəfindən 6 noyabr 2005-ci il Parlament (Milli Məclis) seçkilərinə namizəd kimi irəli sürülüb.

6. Ərizəçi Dairə Seçki Komissiyası ("DSK") tərəfindən bir mandatlı 9 sayılı Binəqədi 2-ci Seçki Dairəsindən namizəd kimi qeydə alındı.

7. Seçki dairəsində ərazisində ümumilikdə otuz seçki məntəqəsi olsa da, ərizəçi seçki gününün sonunda yalnız iyirmi bir Məntəqə Seçki Komissiyasından ("MtSK") səsvermənin nəticələrinə dair protokolların surətlərini əldə edə bilib.

8. Ərizəçinin verdiyi məlumatlara əsasən, o seçki dairəsində səslərin əksəriyyətini qazanıb. Ümumilikdə, ərizəçi 3665 səs, ona ən yaxın rəqibi isə 3197 səs əldə edib. Keçirilən bütün qeyri-rəsmi sorğuların (exit-poll) nəticələri ərizəçinin seçkilərdə qalib gəldiyini göstərib.

9. Seçki gününün sonunda Dairə Seçki Komissiyası tərəfindən Məntəqə Seçki komissiyalarından alınan nəticələrinə dair rəsmi protokollar tərtib edilsə də, ərizəçi onların surətlərini ala bilməyib. Belə görünür ki, Dairə Seçki Komissiyası rəsmi nəticələrə əsaslanaraq ərizəçinin namizədliyinin irəli sürüldüyü seçki dairəsində seçkilərdə qalib gələn şəxsi elan etməyib.

10. 8 noyabr 2005-ci ildə Azadlıq Blokunun nümayəndəsi 1, 3, 11, 14, 19, 20, 23 və 25 (ərizəçinin Məntəqə Seçki Komissiyasından səsvermənin nəticələrinə dair protokolların surətlərini ala bilmədiyi 8 seçki məntəqəsində) sayılı seçki məntəqələrində seçkilərin nəticələrinin ləğv edilməsi və ərizəçinin əldə etdiyi səsvermənin nəticələrinə dair protokollara əsasən namizəd olduğu seçki dairəsində ən yüksək səs topladığına görə, onun qalib elan edilməsi tələbi ilə Mərkəzi Seçki Komissiyasına müraciət etdi.

11. Belə görünür ki, ərizəçi daha sonra qeyri-müəyyən tarixdə 1 və 19 sayılı Seçki Məntəqələri istisna olmaqla, digər bütün Məntəqə Seçki Komissiyalarından səsvermənin nəticələrinə protokolların surətini ala bildi.

12. 8 noyabr 2005-ci ildə Mərkəzi Seçki Komissiyası (MSK) Azadlıq Bloku tərəfindən müraciəti daxil olduğunu bildirib və 9 sayılı Binəqədi 2-ci Seçki seçkinin nəticələrini etibarsız hesab edən qərar qəbul çıxarıb. Qərarın tam mətnində deyilir:

"Seçki Məcəlləsinin 19.4, 19.14, 25.2.22, 28.4, 100.12 və 170.2.2-ci maddələrinə və Azərbaycan Respublikası Seçki Məcəlləsinin təsdiq edilməsi və qüvvəyə minməsi haqqında 27 may 2003-cü il tarixli Qanunun 3.5 və 3.6-cı bəndlərinə uyğun olaraq Mərkəzi Seçki Komissiyası qərara alır:

1. Bu seçki məntəqələrində MtSK protokollarına edilmiş yolverilməz düzəlişlər, habelə seçicilərin iradəsini müəyyən etməyi mümkünsüz edən qanun pozuntuları səbəbindən 9 saylı Binəqədi 2-ci Seçki Dairəsinin 2, 3, 4, 6, 7, 8, 9, 10, 23, 25, 26, 27 və 29 saylı seçki məntəqələrində səsvermənin nəticələri etibarsız elan edilsin.

2. Seçkinin nəticələrinin etibarsız elan edildiyi seçki məntəqələrinin sayının dairədəki seçki məntəqələrinin ümumi sayının beşdə ikisindən artıq olması və həmin seçki məntəqələrində qeydə alınmış seçicilərin sayının dairədəki seçicilərin ümumi sayının dördə birindən çox olması səbəbindən 9 saylı Binəqədi 2-ci Seçki Dairəsində seçkinin nəticələri etibarsız elan edilsin.

3. Bu seçki dairəsi ilə bağlı müvafiq materiallar araşdırılması üçün Baş Prokurorluğa göndərilsin.”

13. 10 noyabr 2005-ci ildə ərizəçi bu qərardan Apellyasiya Məhkəməsinə şikayət verərək iddia etdi ki, Mərkəzi Seçki Komissiyasının qərarında çıxarılmış nəticələr yalnızdır. Mərkəzi Seçki Komissiyasının qərarında 2, 6, 8, 9, 10, 26, 27 və 29 saylı seçki məntəqələrinin protokollarında “yolverilməz düzəlişlər” edildiyi qeyd edilsə də, ərizəçinin əldə etdiyi eyni protokolların surətlərində hər hansı belə əlavə və dəyişiklik olmayıb. Ərizəçinin əldə etdiyi məntəqə seçki komissiyalarının protokollarına əsasən, o, həmin məntəqələrin hər birində səsələri çoxunu qazanıb. 23 və 25 saylı Seçki Məntəqələrinə münasibətdə isə ərizəçi qeyd etdi ki, həmin Seçki Komissiyaları səsvermənin nəticələrinə dair protokolları verməkdən imtina ediblər. Lakin müşahidəçilərin və Məntəqə Seçki Komissiyası üzvlərinin verdiyi məlumatlara əsasən, ərizəçi qeyd olunan seçki məntəqələrində də ən çox səs toplayıb.

14. Ərizəçi iddia etdi ki, seçkilərin nəticələrinin etibarsız elan edilməsi düşünülmüş şəkildə həyata keçirilib və əsas məqsəd onun müxalifət partiyasının nümayəndəsi kimi seçkilərdə qalib gəlməsinin qarşısını almaq olub. O, məhkəmədə seçkilərin nəticələrinə dair bütün müvafiq sənədlərin araşdırılması, Mərkəzi Seçki Komissiyasının qeyd olunan qərarının ləğv edilməsi və ərizəçinin müvafiq Seçki Dairəsində seçkilərdə qalib gəldiyini elan etməsini tələb etdi.

15. 11 noyabr 2005-ci ildə keçirilən məhkəmə iclasında Apellyasiya Məhkəməsinin hakimləri MtSK və DSK “yolverilməz düzəlişlər” edildiyi qeyd olunan protokollarının əsillərini müstəqil surətdə araşdırmaqdan imtina ediblər. Apellyasiya Məhkəməsi DSK-nın qərarını qüvvədə saxlayaraq orada çıxarılmış nəticələri təkrarladı və bu qənaətə gəldi ki, həmin qərarla çıxarılmış nəticələr əsasında seçkinin nəticələrinin etibarsız sayılması qanuni olub.

16. Ərizəçi kassasiya şikayəti verib. Apellyasiya Məhkəməsinə şikayətində irəli sürdüyü arqumentlərdən savayı, şikayətçi həmçinin şikayət edib ki, Apellyasiya Məhkəməsi əsas sübutu (müvafiq seçki protokollarının əsillərini) müstəqil surətdə araşdırmaqdan imtina edib və sadəcə olaraq MSK-nın çıxardığı nəticələri fakt kimi qəbul edib.

17. 25 noyabr 2005-ci ildə Ali Məhkəmə ərizəçinin şikayətini rədd etdi və Apellyasiya Məhkəməsinin qərarını qanuni olduğu əsası ilə qüvvədə saxladı.

18. 1 dekabr 2005-ci ildə Konstitutsiya Məhkəməsi ərizəçinin təmsil olunduğu seçki dairəsi də daxil olmaqla, seçkilərin etibarsız sayıldığı bütün seçki dairələrində, 13 may 2006-cı ildə təkrar seçkilərin keçirilməsi haqqında qərar çıxardı.

19. Eyni zamanda, Dairə Seçki Komissiyasının Sədri və 20 sayılı Seçki Məntəqəsinin Sədri barəsində rəsmi sənədlərə müdaxilə etmə və vəzifə səlahiyyətlərindən sui-istifadə əsası ilə cinayət işi başlandı.

20. 19 yanvar 2006-cı ildə Binəqədi Rayon Məhkəməsi hər iki Cavabdehi Cinayət Məcəlləsinin 161.1-ci maddəsi (seçki sənədlərinin saxtalaşdırılması) və 308.1-ci maddəsi (vəzifə səlahiyyətlərindən sui-istifadə) ilə təqsirli bilərək, onların cərimə edilməsi və 5 ay müddətinə azadlıqdan məhrum etmə cəzasına məhkum edilməsi barədə hökm çıxardı.

21. Binəqədi Rayon Məhkəməsinin qərarında faktlara dair çıxarılmış nəticələr sayəsində müəyyən edildiyi ki, MəSK protokollarındakı saxtalaşdırmaların çoxu həmin protokollar DSK-ya təqdim edildikdən sonra, DSK səviyyəsində onun sədri tərəfindən edilib. Bu saxtalaşdırmalar ümumilikdə 13 seçki məntəqəsini əhatə etməklə, Ərizəçinin deyil, onun rəqiblərindən birinin xeyrinə edilib.

II. MÜVAFIQ DAXİLİ QANUNVERİCİLİK

A. Seçki Məcəlləsi

22. Seçki gününün sonunda məntəqədə səslər sayılıb qurtardıqdan sonra, MəSK məntəqə üzrə səsvermənin nəticələrini sənədləşdirərək (maddə 106.1-106.6) rəsmi protokol tərtib edir (üç nüsxədə). MəSK-nın protokollarının bir nüsxəsi digər müvafiq sənədlərlə birlikdə 24 saat ərzində aidiyyəti üzrə DSK-ya göndərilir (maddə 106.7). DSK MəSK-nın yekun sənədlərinin qanunvericiliyə uyğun olub olmadığını və ziddiyyətlər olub olmadığını yoxlayır (maddə 107.1). MəSK protokollarını DSK-ya təqdim etdikdən sonra seçki günündən sonrakı iki gün ərzində DSK müxtəlif məntəqələrə aid seçki nəticələrini hesablayaraq dairə üzrə seçkilərin nəticəsini əks etdirən protokol tərtib edir (maddə 107.2). DSK-nın hazırladığı protokolun bir nüsxəsi seçki günündən sonrakı iki gün ərzində MSK-ya təqdim edilir (maddə 107.4). MSK DSK-nın yekun sənədlərinin qanunvericiliyə uyğun olub-olmadığını və ziddiyyətlərin olub-olmadığını yoxlayır (maddə 108.1) və nəticədə, bütün dairələr üzrə səsvermələrin nəticələrini əks etdirən öz yekun sənədini tərtib edir (maddə 108.2).

23. MSK, DSK tərəfindən təqdim edilmiş protokollarda (onlara əlavə edilən digər sənədlər də daxil olmaqla) səsvermə günündən başlayaraq ən geci 4 gün müddətində səhvlər, yolverilməz düzəlişlər və uyğunsuzluqlar aşkar etdikdə, o, müvafiq seçki dairəsində səslərin yenidən hesablanması haqqında qərar qəbul edə bilər (maddə 108.4).

24. Qeydiyyatdan alınmış namizədin seçilməsinin etibarsız sayılması barədə müraciətə baxılarkən seçki komissiyası vətəndaşların və vəzifəli şəxslərin məlumatını dinləmək, zəruri sənəd və materialları tələb etmək və almaq hüququna malikdir (maddə 112.8).

25. Seçilməyən namizədlərin seçilməsinə kömək göstərilməsi ilə əlaqədar baş verən pozuntular aşkar edildikdə, bu pozuntular seçkilərin yekunları barədə qərarın ləğv edilməsi üçün əsas ola bilər (maddə 114.5).

26. Birmandatlı seçki dairəsi üzrə səsvermə zamanı səsvermənin nəticələri etibarsız sayılmış seçki məntəqələrinin sayı həmin seçki dairəsində olan seçki məntəqələrinin ümumi sayının 2/5 hissəsindən çoxunu təşkil etdikdə, həmin seçki məntəqələrində qeydə alınmış seçicilərin sayı seçki dairəsi üzrə qeydə alınmış seçicilərin ümumi sayının 1/4-dən çoxunu təşkil etdikdə, DSK və ya MSK birmandatlı seçki dairəsi üzrə seçkiləri etibarsız sayıla bilər (maddə 170.2.2).

27. Əvvəlki Seçki Məcəlləsinin 106.3.6-cı maddəsində göstərilirdi ki, seçki gününün sonunda seçki məntəqələrində səsli səsvermənin ilkin sayılması zamanı bülleten qutusunda bülletenlərin hər hansı birinin zərfinə münasib şəkildə yerləşdirilmədiyi aşkar edildikdə həmin bülletendəki səs etibarsız elan edilirdi. 106.3.6-cı maddə 2 iyun 2008-ci ildə ləğv olundu.

B. Avropada Təhlükəsizlik və Əməkdaşlıq Təşkilatı, Demokratik Təsisatlar və İnsan Hüquqları üzrə Büro (ATƏT/DTİHB), 6 noyabr 2005-ci il tarixli Parlament seçkilərinə dair Seçki Müşahidəsi Missiyasının Yekun Hesabatı (Varşava, 1 fevral 2006-cı il)

28. Hesabatdan müvafiq çıxarışda deyilir:

“Dairələr üzrə ümumi nəticələrin qanunla nəzərdə tutulmuş müddət ərzində açıqlanmasına baxmayaraq, məntəqələr üzrə təfəssilatlı nəticələr DSK-ların MSK ilə kompüter şəbəkəsi vasitəsilə əlaqəsi olmasına rəğmən yalnız seçkidən dörd gün sonra 10 noyabr tarixdə elan edildi. Bu, namizədlərin və müşahidəçilərin nəticələrin düzgün elan edilib edilməməsinə yoxlamasına çətinlik törətdi. 9 və 42 sayılı dairələrin protokolları ictimaiyyət üçün heç vaxt açıqlanmadı. ...

MSK Seçki Məcəlləsinin 170.2-ci maddəsinə əsasən dörd dairənin nəticələrini ləğv etdi (110 sayılı Zaqatala Seçki Dairəsi də daxil olmaqla), bu maddəyə əsasən DSK və ya MSK seçki dairəsində olan seçki məntəqələrinin ümumi sayının 2/5 hissəsindən çoxunu ləğv edərsə və həmin seçki məntəqələrində qeydə alınmış seçicilərin sayı seçki dairəsi üzrə qeydiyyatda alınmış seçicilərin ümumi sayının 1/4-dən çoxunu təşkil edərsə, bu zaman bütün dairə üzrə seçkinin nəticələri ləğv edilir. ...

Hər halda ... İki DSK sədri [9 və 42 sayılı DSKlar] seçkidən iki gün sonra seçki pozuntularına yol verdikləri üçün vəzifələrindən məhrum edildilər. İki DSK sədri seçki sənədlərini saxtalaşdırdıqlarına görə saxlanılaraq məsuliyyətə cəlb edildilər. 29 Məntəqə Seçki Komissiyasında baş verməsi ehtimal edilən cinayət xarakterli pozuntularla bağlı sənədlər MSK tərəfindən Baş Prokurorluğa göndərildi. ...

MSK tərəfindən dörd dairədə ümumi nəticələrin ləğvi prosesinin kifayət qədər əsası və ya dəlil mənbəyi yox idi və proses şəffaf deyildi. Bu dörd dairədə nəticələrin etibarsız elan edilməsi üzrə MSK qərarlarının nəticəsinə görə “protokollarda qəbul edilməz dəyişikliklər edilmişdi və qanun pozuntularına yol verilmişdi ki, bunun nəticəsində seçicilərin iradəsini müəyyən etmək mümkün deyildi”. Lakin bu nəticənin fakta söykənməsinə hər hansı əsası göstərilməyib. ...

Bundan əlavə, MSK nəticələri etibarsız elan edərkən, ilkin faktlarla bağlı sorğu göndərmədi [Seçki Məcəlləsinin 170.2-ci maddənin tələblərinə uyğun olaraq] və Seçki Məcəlləsinin 108.4-cü maddəsinin tələblərinə əməl etmədi; həmin maddəyə əsasən, DSK tərəfindən təqdim olunmuş protokollarda “səhlələr, yolverilməz düzəlişlər və ziddiyyətlər” aşkar edilərsə MSK-nın həmin DSK-da səsli səsvermənin ilkin sayılması barədə qərar qəbul etmək hüququ var. DSK və Məntəqə Seçki Komissiyalarının protokolları MSK-nun iclaslarında araşdırılmayıb və ya nəzərdən keçirilməyiblər. Səsvermə məntəqələrində nəticələrin ləğv edilməsi və eləcə də protokolun etibarsız sayılması sadəcə hər hansı MSK üzvünün çıxardığı nəticə əsasında baş verirdi. Bir MSK üzvünün protokolda çatışmazlıq olması barədə yürütdüyü mühakimə,

iddia edilən çatışmazlıq barədə izahat verilmədən və ya verilmiş səsəslərin identifikasiya edilməsi həyata keçirilmədən müəyyən edilmiş fakt kimi qəbul edilirdi. Beləliklə, dörd dairənin heç birində nəticələrin ləğvi üçün açıq şəkildə təqdim edilmiş faktiki əsas yox idi. Bu isə xüsusilə narahatlıq doğurur, belə ki, MSK bu dairədə iddi edilən pozuntular haqqında az sayda şikayət qeydə almışdı. ...

Seçkidən sonrakı mübahisələrə məhkəmə baxışı zamanı məhkəmələr geniş şəkildə hüquq pozuntusuna yol veriblər və beynəlxalq aləmdə qəbul olunmuş normaların tələblərinə cavab verməyiblər. .. Bir çox hallarda, aşağı və yuxarı instansiyalara şikayətlər ya işə mahiyyəti üzrə baxılmadan rədd edilib, ya da həm Apellyasiya Məhkəməsi, həm də Ali Məhkəmə tərəfindən əsassız hesab edilərək ləğv edilib.

Müxalifət MSK-nın 9, 42 və 110 sayılı dairələrdəki nəticələrin ləğvi barədə qərardan şikayət verdi. Apellyasiya Məhkəməsi heç bir araşdırma aparmadan və ya MnSK-nın protokolları kimi əsas sənədləri və dəlilləri nəzərdən keçirmədən MSK-nın bu üç qərarını qüvvədə saxladı. 9 sayılı dairədə, şikayətçi MSK tərəfindən Baş Prokurorluğa göndərilmiş protokolların yoxlanılması ilə bağlı Apellyasiya Məhkəməsinə müraciət etdi. Bu müraciət təmin edilmədi. 42 sayılı dairədə eynilə bu cür müraciət edildi və məhkəmə yenidən müraciəti təmin etmədi və qərar çıxardı ki, qanunla müəyyən edilmiş müddət ərzində protokolları Baş Prokurorluqdan almaq mümkün deyil. MSK etibarsız élan edilmiş protokollardakı konkret səhvlər barədə və ya protokolların etibarsız élan edilməsi üçün yetərli olan hansı səhvlərin baş verməsi barədə məlumat verə bilmədi.

Ali Məhkəmədəki proses zamanı yuxarıda sadalanan qüsurular aradan qaldırılmadı. Ali Məhkəmə MSK-nın bütün qərarlarını qüvvədə saxladı. ”

HÜQUQ MƏSƏLƏLƏRİ

I. KONVENSIYANIN 1 SAYLI PROTOKOLUNUN 3-cü MADDƏSİNİN İDDİA EDİLƏN POZUNTUSU

29. Ərizəçi Konvensiyanın 1 sayılı Protokolunun 3-cü maddəsi və Konvensiyanın 13-cü maddəsinə istinad edərək bildirib ki, onun namizəd olduğu seçki dairəsində seçkilərin nəticələrinin etibarsız sayılması qanunsuz olub və seçkinin həqiqi qalibi kimi onun seçki hüquqlarını pozub. O, etiraz edərək bildirdi ki, nəticələrin ləğv olunması prosesi qeyri-şəffaf olub və qanunsuzluğa qarşı yetərincə müdafiə vasitələri olmayıb, seçki komissiyalarının və yerli məhkəmələrin qərarları yetərli əsaslarla əsaslandırılmayıblar və yerli seçki qanunvericiliyinin bir sıra tələblərinə zidd olublar.

30. Məhkəmə hesab edir ki, bu şikayət yalnız Konvensiyanın 1 sayılı Protokolunun 3-cü maddəsi altında araşdırılmalıdır və 13-cü maddə altında ayrıca araşdırmaya ehtiyac yoxdur. 1 sayılı Protokolun 3-cü maddəsində deyilir:

“Razılığa gələn Yüksək Tərəflər qanunverici hakimiyyət orqanını seçərkən xalqın öz iradəsini sərbəst ifadə edə biləcək şəraitdə, ağlabatan dövriliklə gizli səsvermə yolu ilə azad seçkilər keçirməyi öhdələrinə götürürlər.”

A. Qəbuledilənlik

1. Ərizəçinin “qurban” statusu

31. Hökumət etiraz edərək bildirdi ki, ərizəçi “qurban” statusunu itirib, çünki hakimiyyət orqanları seçki qanunvericiliyinin pozuntusu nəticəsində həm seçicilərin, həm də namizədlərin (ərizəsi də daxil olmaqla) seçki hüquqlarının pozulmasını etiraf edib və seçkilərin nəticələrinin etibarsız sayılması və dairədə yenidən seçki keçirilməsi vasitəsilə həmin pozuntuları aradan qaldırılmağa çalışıb. Bundan başqa, Hökumət iddia etdi ki, bu pozuntulara görə məsul olan məmurlara qarşı cinayət işinin başlanması və onların təqsirli bilinməsi “əvəzin ödənilməsi”nin bir hissəsini təşkil edib.

32. Ərizəçi bu etiraza qarşı çıxdı.

33. Məhkəmə hesab edir ki, Hökumətin etirazı əsassızdır, çünki bu etirazlar ərizəçinin Konvensiyada nəzərdə tutulan hüquqlarının MnSK və DSK səviyyəsində “seçki sənədlərinin saxtalaşdırılması” kimi qanunsuz hərəkətlər nəticəsində pozulması ehtimallarına əsaslanır. Halbuki, Məhkəmə qeyd edir ki, bu işdə ərizəçi, aşağı instansiyalarda baş verən qanunsuzluqlar və ya o qanunsuzluqları törədənlərdən deyil, onun dairəsində seçki nəticələrinin MSK tərəfindən qanunsuz olaraq etibarsız sayılmasından şikayət edib. Beləliklə, Məhkəmə qeyd edir ki, bu işdə seçkinin nəticələrinin elan edilməsi ərizəçini qurban statusundan azad etmir, çünki şikayətə elə bu qərar səbəb olub. Bundan əlavə, sadə bir fakt var ki, təkrar seçkilərin keçirilməsi əsas seçkilərdə baş vermiş seçki hüququnun hər hansı pozuntusunu aradan qaldırmır.

34. Bu səbəblərə görə Məhkəmə Hökumətin etirazını rədd edir.

2. Daxili hüquqi müdafiə vasitələrinin tükəndirilməsi

35. Hökumət daha sonra qeyd etdi ki, ərizəçi daxili hüquqi müdafiə vasitələrini tükəndirməyib. Birincisi, o, DSK və MnSK səviyyəsində seçki qanunvericiliyinin pozulmasına görə məsuliyyət daşıyan seçki məmurlarına qarşı cinayət işi çərçivəsində “cinayətdən zərər çəkmiş şəxs” kimi tanınması üçün ərizə verməyib, bu isə ona həmin proseslərdə effektiv şəkildə iştirak etmək və öz prosesual hüquqlarını həyata keçirmək səlahiyyəti verə bilərdi. İkincisi, Hökumət iddia etdi ki, daxili qanunvericiliyə görə ərizəçinin vurulmuş ziyana görə onun seçki hüquqlarını pozan seçki məmurlarına qarşı ölkədaxili məhkəmələrdə iddia qaldırmaq imkanı vardı.

36. Ərizəçi etiraz etdi və bildirdi ki, o, MSK qərarından seçki qanunvericiliyinə uyğun olaraq mümkün olan bütün şikayətləri verib. Hökumətin təklif etdiyi digər hüquqi müdafiə vasitələrinə gəlincə, ərizəçi qeyd etdi ki, cinayət prosesində “cinayətdən zərərçəkmiş şəxs” kimi tanınması barədə ərizə seçkilərdə namizəd kimi çıxış etmək və seçkilərdə qalib gəlmək kimi seçki hüquqlarının pozulmasını aradan qaldıra bilən hüquqi müdafiə vasitəsini təşkil etmir. Bunda başqa, vurulmuş ziyana görə MnSK və DSK məmurlarına qarşı mülki iddianın qaldırılması mümkünlüyü, onun MSK-nın seçki nəticələrini ləğv etməsi və məhkəmələr tərəfindən bu qərarın qüvvədə saxlanması ilə bağlı hazırkı şikayəti kontekstində uyğun deyildi.

37. Məhkəmə qeyd edir ki, ərizəçi seçki nəticələrinin ləğv olunması ilə bağlı ölkədaxili seçki qanunvericiliyi ilə təmin edilən müvafiq hüquqi müdafiə vasitələrini tükəndirib. Xüsusilə də o, MSK

qərarından Apellyasiya Məhkəməsinə şikayət verib, və daha sonra sonuncu instansiya olan Ali Məhkəməyə şikayət verib. Hökumətin təklif etdiyi digər hüquqi müdafiə vasitələrinə gəlincə (MnSK və DSK məmurlarına qarşı mülki və cinayət icraatı), Məhkəmə qeyd edir ki, bu hüquqi müdafiə vasitələrindən heç biri MSK qərarının ləğv olunmasına və ya MSK qərarının mahiyyətinin qiymətləndirilməsinə və onun seçki qanunvericiliyinə və Konvensiyaya uyğunluğunun yoxlanılmasına gətirib çıxara bilməzdi. Məhkəmə bu hüquqi müdafiə vasitələrindən hər hansı birini ərizəçinin seçki nəticələrinin ləğv edilməsi ilə bağlı iddia etdiyi özbaşnalıqla əlaqədar şikayətinin bərpası qismində görmür.

38. Bu səbəblərə görə Məhkəmə Hökumətin etirazını rədd edir.

3. Nəticə

39. Məhkəmə qeyd edir ki, bu şikayət Konvensiyanın 35-ci maddəsinin 3-cü bəndində nəzərdə tutulan mənada açıq-aydın əsassız deyil. Məhkəmə daha sonra qeyd edir ki, şikayət hər hansı başqa səbəblərə görə qəbul edilməyən sayıla bilməz. Buna görə də o, qəbul edilən sayılmalıdır.

B. Şikayətin mahiyyəti

1. Tərəflərin arqumentləri

40. Məhkəmə bildirdi ki, MSK-nın ərizəçinin namizəd olduğu dairədə seçki nəticələrini etibarsız elan etməsi ərizəçinin seçki blokunun nümayəndəsi tərəfindən real sübutlara əsaslanan şikayətinə səbəb olub.

41. MSK-nın səsələri yenidən sayılmasını tələb etməməsilə bağlı ərizəçinin arqumentinə gəlincə, Hökumət buna etiraz edərək bildirib ki, Seçki Məcəlləsinin 108-ci maddəsinin 4-cü bəndi MSK-nın üzərinə səsələri bütün hallarda yenidən sayılmasını tələb etmək vəzifəsi qoymur, sadəcə ayrı-ayrı hallarda səsələri yenidən sayılmasını tələb edib-etməmək barədə qərar vermək səlahiyyəti verir. Hökumət daha sonra etiraz edərək bildirib ki, bu işdə səsələri yenidən sayılması mümkün olmayıb, çünki, Seçki Məcəlləsinin o zaman qüvvədə olan 106-cı maddəsinin 3-cü bəndinin 6-cı yarımbəndinə görə (bu maddə 2008-ci ildə ləğv olunub) zərflərdə olmayan bülletenlər etibarsız sayılıb. MSK-ya təqdim olunmuş bütün bülletenlər müvafiq məntəqədə ilkin sayım samanı zərflərindən çıxarıldıqları və yenidən zərfə yerləşdirilmədikləri üçün bu bülletenlərin təkrar sayılması mümkün olmayıb.

42. Hökumət etirazında bildirib ki, seçki protokollarının qarışıqlığı nəticəsində MSK həmin protokollar əsasında seçicilərin həqiqi iradəsini müəyyən edə bilməyib. Səsələri sayılmasının protokollaşdırılması ilə bağlı prosedura olan bu müdaxilə, insanların fikirlərini azad ifadə etmək hüququna müdaxilə olub və bu səbəbdən də DSK düzgün olaraq ərizəçinin dairəsində seçkilərin nəticəsini sayıb ki, bu da namizədlərin seçicilərin iradəsinə uyğun olaraq seçilməsi və onların seçicilərinin parlamentdə təmsilçiliyini təmin edən legitim məqsədə xidmət edir.

43. Ərizəçi bildirib ki, o, seçkini açıq-aydın böyük səs çoxluğu ilə udub. Ərizəçi iddia edib ki, MnSK-nın seçkilərin nəticələrinə dair onda olan protokollarına görə, həmin dairədə ən çox səs

qazanan namizəd olub. Bundan əlavə, ərizəçi qeyd edib ki, iki müxtəlif təşkilat tərəfindən aparılan exit poll onun qalib olduğunu göstərib. Hətta Hökumətin rəsmi Azərbaycan qəzeti seçkidən bir gün sonra, 7 Noyabr 2005-ci ildə dərc etdiyi “müvəqqəti” seçki nəticələrinin qeyri-rəsmi siyahısında onu öz dairəsində qalib namizəd adlandırıb.

44. Ərizəçi etiraz edərək bildirib ki, MSK-nın qərarı yetərli əsaslara söykənmir və o, namizəd və təzyiqə məruz qalmış tərəf kimi, MSK-nın prosedurlarında özünün funamental prosedur hüquqlarını həyata keçirmək imkanından məhrum edilib. Onun MSK-nın qərarından şikayəti üzrə yerli məhkəmələrin araşdırmaları səmərəsiz olub.

45. Ərizəçi daha sonra qeyd edib ki, seçki protokollarına edilməsi ehtimal olunan yolverilməz düzəlişlərin hamısı onun deyil, məhz opponentlərinin xeyrinə edilib. Buna baxmayaraq, MSK Seçki Məcəlləsinin 114.5-ci maddəsini tətbiq etməyib; həmin maddəyə görə, seçki prosesində aşkar edilmiş hər hansı qanunsuzluq seçkinin sonunda seçilməmiş və qalib gəlməmiş namizədlərə kömək etmək məqsədi daşıyarsa seçkinin nəticələrinin etibarsız sayılmasına yol verilmir. Hər bir halda, ehtimal olunan qanunsuz dəyişikliklərin əksəriyyəti səsələrin bölgüsünün yükünə sayına təsir etməyən “texniki xarakter” daşırıb və buna görə də seçicilərin həqiqi iradəsini müəyyən etməyə mane olmayıb.

46. Səsələrin yenidən sayılmasının mümkünsüzlüyü ilə bağlı Hökumətin arqumentinə gəlincə, ərizəçi qeyd edib ki, Hökumətin Seçki Məcəlləsinin keçmiş 106.3.6-cı maddəsinə istinad etməsi yanlış olub, çünki həmin maddə yalnız seçki gününün sonunda seçki məntəqəsində bülletenlərin olduğu zərflərin bülleten qutusunda çıxarıldığı zaman səsələrin ilkin sayılması ilə bağlıdır və səsələrin sonradan MSK nümayəndələrinin iştirakı ilə yenidən sayılmasına aidiyyəti yoxdur. Ərizəçi hesab edir ki, bütün hallarda işin hallarına görə səsələrin yenidən sayılmasına belə ehtiyac yox idi, çünki mövcud sənədlər ərizəçinin seçkiləri qazanmasının şübhəsizliyini ortaya qoyurdu.

47. Ərizəçi qeyd edib ki, bütün seçki dairəsi üzrə seçkilərin nəticələrinin tamamilə etibarsız elan edilməsi üçün heç bir legitim əsas yox idi. Bu işdə, həmin qərar onu deməyə əsas verir ki, yerli seçki sistemi, bir və ya bir neçə şəxsə rəsmi seçki sənədlərinə sadə düzəlişlər etmək yolu ilə on minlərlə seçicinin seçimini alt-üst etmək imkanı verir. Bu da öz növbəsində, Hökumətə imkan verir ki, seçkinin nəticələrini etibarsız hala gətirmək üçün sadəcə seçki rəsmisinin seçki protokollarına müdaxilə etmək yolu ilə və nəticədə buna görə yüngül cəza almaqla müxalifətdən olan namizədlərin parlamentin üzvü olmasının qarşısını alsın. Bununla əlaqədar, ərizəçi xüsusilə qeyd etdi ki, öz dairəsində seçki nəticələrini korladığına görə təqsirli hesab olunan MnSK-nın sədri çox yüngül cəza alıb və məhkum olunmasına baxmayaraq ictimai təhsil sahəsində orta məktəbdə direktor müavini olaraq işinə bərpa olunub.

2. Məhkəmənin qiymətləndirməsi

48. 1 sayılı Protokolun 3-cü maddəsi ilk növbədə Konvensiyada və Protokollarda zəmanət verilən digər hüquqlardan onunla fərqlənir ki, bu hüquq Razılığa gələn Yüksək Tərəfin üzərinə öhdəlik qoyur ki, insanların fikirlərini azad ifadə etməyinə imkan verən seçkilərin keçirilməsinə şərait yaratsın, nəinki konkret bir hüquq və ya azadlığı təmin etsin. Lakin buna baxmayaraq, Məhkəmə müəyyən edib ki, o, seçmək və seçilmək hüquqları da daxil olmaqla, fərdi hüquqlara zəmanət

verir (*bax: Mathieu-Mohin və Klerfayt Belçikaya qarşı*, 2 mart 1987, 46-51-ci bəndlər, Seriyalar A № 113). Məhkəmə Konvensiyanın interpretasiyasından və tətbiqindən danışırkən zaman-zaman demokratik prinsiplərin vacibliyini vurğulayıb və hüququn aliliyi ilə idarə olunan səmərəli və əhəmiyyətli demokratiyanın əsasını qurmaq və qoruya bilmək üçün 1 sayılı Protokolun 3-cü maddəsində zəmanət verilən hüquqların vacibliyini xüsusi qeyd edib (əvvəlki 47-ci bənd; həmçinin *bax: Hirst Birləşmiş Krallığa qarşı* (№ 2) [GC], № 74025/01, 58-ci bənd, AİHM 2005-IX).

49. 1 sayılı Protokolun 3-cü maddəsində nəzərdə tutulmuş hüquq mütləq hüquq deyil. Bu hüquqa “məhdudiyət tətbiq oluna” bilər və Razılığa gələn Dövlətlər seçki məsələlərində geniş mülahizə sərbəstliyinə malikdirlər (*bax: Matieu-Mohin və Klerfayt*, yuxarıda qeyd olunub, 52-ci bənd; *Matthevs Birləşmiş Krallığa qarşı* [GC], № 24833/94, 63-cü bənd, AİHM 1999-I; və *Labita İtaliyaya qarşı* [GC], № 26772/95, 201-ci bənd, AİHM 2000-IV). Lakin buna baxmayaraq, 1 sayılı Protokolun 3-cü maddəsinin pozulub-pozulmadığını müəyyən etmək səlahiyyəti son olaraq Məhkəməyə məxsusdur. Dövlətin qoyduğu şərtlər mübahisə mövzusu olan hüquqların mahiyyətinə ziyan vuracaq dərəcədə onları məhdudlaşdırmamalı və onların səmərəliyini azaltmamalıdır; onlar legitim məqsədin müəyyən olunması üçün zəruridir; və istifadə olunan vasitələr qeyri-mütənasib və qanunsuz olmamalıdır (*bax: Matieu-Mohin və Klerfayt*, yuxarıda qeyd olunub, 52-ci bənd və *Gitonas və Başqaları Yunanıstana qarşı*, 1 iyul 1997, 39-cu bənd, *Hökmərin və qərarların hesabatları* 1997-IV). Belə şərtlər qanunvericinin seçimində insanların ifadə azadlığını məhdudlaşdırmamalıdır – başqa sözlə, onlar universal səsvermə yolu ilə insanların iradəsini ifadə etmək məqsədi daşıyan seçki sisteminin səmərəliyinin və ya həqiqiliyinin qorunmasını əks etdirməli və ya bu məqsədə zidd olmamalıdırlar (*bax: Hirst (№ 2)*, yuxarıda qeyd olunub, 62-ci bənd).

50. Bundan başqa, insan hüquqlarının müdafiəsinə dair sənəd olan Konvensiyanın predmeti və məqsədi tələb edir ki, onun müddəaları elə şərh və tətbiq edilsin ki, orada nəzərdə tutulan hüquqlar nəzəri və ya xəyali deyil, praktiki və səmərəli olsun. (bir çox digər qərarlar arasında *bax: Türkiyə Birləşmiş Kommunist Partiyası və Başqaları Türkiyəyə qarşı*, 30 yanvar 1998, 33-cü bənd, *Hesabatlar* 1998-I; *Cassagnou və Başqaları Fransaya qarşı* [GC], № 25088/94, 28331/95 və 28443/95, 100-cü bənd, AİHM 1999-III; və *Likourezos Yunanıstana qarşı*, № 33554/03, 56-cı bənd, AİHM 2006-VIII). 1 sayılı Protokolun 3-cü maddəsilə təmin edilən və həqiqi demokratik rejim konsepsiyasından irəli gələn seçkidə namizəd qismində iştirak etmək hüququ, həmin hüquqdan məhrum etmə istənilən vaxt mümkün olacağı halda, yalnız xəyali hüquq olardı. Nəticədə, namizədliyə uyğunluq şərtlərini nəzəri olaraq müəyyən etməkdə dövlətlərin geniş mülahizə sərbəstliyinə malik olmaları həqiqət olsa da, hüquqların səmərəli olmasına dair prinsip tələb edir ki, əsassız qərarların qarşısını almaq üçün uyğunluq prosedurları kifayət qədər təminatları ehtiva etsin. (*bax: Podkolzina Latviyaya qarşı*, № 46726/99, § 35, AİHM 2002-II). Baxmayaraq ki, seçkilərdə namizədlik kriteriyalarına uyğunluq məsələsi nəzərdə tutulub, qanunsuzluqdan çəkilməyi nəzərdə tutan prinsip, fərdi seçki hüquqlarının səmərəliyinin riskdə olduğu hallara da eyni şəkildə tətbiq olunur (*bax: Namət Əliyev*, yuxarıda qeyd olunub, § 72), bura həmçinin seçkilərin nəticələrinin nəzərdən keçirilməsi və seçki nəticələrinin etibarsız elan olunması halları da daxildir (*bax: Kovaç Ukraynaya qarşı*, № 39424/02, 55-ci bənd et seq., AİHM 2008-...).

51. Məhkəmə vurğuladı ki, seçki idarəçiliyinə görə cavabdeh olan dövlət orqanlarının şəffaf qaydada fəaliyyət göstərməsi, habelə qərəzsiz və siyasi manipulyasiyadan azad olması vacibdir. (bax: *Gürcüstan Əmək Partiyası Gürcüstana qarşı*, № 9103/04, 101-ci bənd, 8 iyul 2008), onların həyata keçirdiyi prosedurlar minimum təminatlarla müşayiət olunmalı və onların qərarları kifayət qədər əsaslandırılmış olmalıdır. (bax: *müvafiq dəyişikliklər, Namət Əliyev*, yuxarıda qeyd olunub, 81-90-cı bəndlər və *Kovaç*, yuxarıda qeyd olunub, 59-60-cı bəndlər).

52. Məhkəmə qeyd edir ki, əvvəl də Kərimovanın işində çox oxşar faktlara əsaslanan şikayəti araşdırıb (bax: *Kərimova Azərbaycana qarşı*, № 20799/06, 30 sentyabr 2010). Lakin buna baxmayaraq, o qeyd edir ki, Kərimovanın işində faktlardan açıq-aşkar görünürdü ki, seçkilərin nəticələri etibarsız elan edilməseydi, ərizəçi seçkilərdə qalib gələcəkdi (yuxarıda qeyd olunan qərar, 9 və 47-ci bəndlər); həmin işdən fərqli olaraq, bu işdə ərizəçinin öz seçki dairəsində qalib olacağını dəqiq müəyyən etmək mümkün deyil. Xüsusilə, ərizəçi iddia etdi ki, onda olan MnSK-nın protokollarının surətləri onun ən çox səs topladığını təsdiq edir, lakin nə DSK-nın, nə də MSK-nın onun qalib olduğunu təsdiq edən hər hansı səs sayı yekununu əks etdirən sənədi var (Kərimovanın işindən fərqli olaraq). Bu baxımdan, Məhkəmə qeyd edir ki, işin hallarına görə qaçılmaz olduğu hallar istisna olmaqla, Məhkəmə, seçki məsələlərini həyata keçirən yerli hakimiyyət orqanlarını əvəz etmək və ya faktları müəyyən edən birinci instansiya məhkəməsinin funksiyalarını öz üzərinə götürüb aşağı seçki komissiyalarının protokolları əsasında səsli dəqiq sayını müəyyən etməyə cəhd göstərmək və ya ərizəçinin dairəsində seçkiləri kimin qazandığını müəyyən etmək kimi vəzifə daşımır (bax: *müvafiq dəyişikliklərlə, Namət Əliyev*, yuxarıda qeyd olunub, 77-ci bənd). Buna baxmayaraq, işin hallarından kifayət qədər aydın olur ki, ərizəçi öz dairəsi üzrə digər namizədlər arasında liderlik edənlərdən biri olub və hakimiyyətin seçki nəticələrinin ləğv olunması barədə qərarı onun Milli Məclisə seçilmək şansını aradan qaldırıb. Bununla bağlı Məhkəmə bir daha qeyd edir ki, 1 sayılı Protokolun 3-cü maddəsi seçkidə *per se* qalib gəlmək hüququna deyil, ədalətli və demokratik şərtlər altında seçkidə namizəd kimi iştirak etmək hüququna zəmanət verir (yuxarıda göstərilən qərar, 75-ci bənd).

53. Bundan əlavə, bu da doğrudur ki, bu işdə MSK-nın seçkilərin nəticələrinin ləğv olunması ilə bağlı qərarına qədər Azadlığın nümayəndəsi aşkar surətdə ərizəçinin maraqlarından çıxış edərək, MSK-dan dairədə olan bəzi seçki məntəqələrində, bu xüsusi seçki məntəqələrində ona qarşı edilən pozuntulara görə seçki nəticələrinin etibarsız hesab edilməsini xahiş edib. Buna görə də, MSK-nın ərizəçinin müvafiq şikayəti nəticəsində qərar çıxarmış olması məsələsi mübahisələndirilə bilər. Lakin MSK-nın qərarı ərizəçinin şikayətindən tamamilə kənara çıxaraq dairədəki daha çox məntəqədə seçkinin nəticələrini etibarsız elan etdi ki, bu da nəticədə bütün dairə üzrə seçkinin nəticələrinin ləğvinə gətirib çıxardı.

54. Yuxarıda qeyd olunan məsələlərə istinad edərək Məhkəmə hesab edir ki, MSK-nın seçkilərin nəticələrinin ləğv olunması barədə qərarı ərizəçinin namizəd kimi seçkidə səmərəli iştirak etmək hüququna müdaxilədir. Bu zaman, həmin müdaxilənin Konvensiyanın 1 sayılı Protokolunun 3-cü maddəsinin tələblərini pozub-pozmadığını müəyyən etmək qalır.

55. Hökumət iddia edib ki, seçkinin nəticələrinin etibarsız sayılması barədə mübahisəli qərar seçicilərin öz rəylərini sərbəst ifadə etmələrinin qanunsuz müdaxilədən müdafiə edilməsinə və yalnız qanuni seçilmiş namizədlərin parlamentdə seçiciləri təmsil etmələrinin təmin edilməsinə

yönəlmişdi. Lakin Məhkəmə buna şübhə ilə yanaşır ki, pozuntuların dərəcəsiindən və bütövlükdə dairədə seçkinin nəticəsinə göstərdiyi təsirdən asılı olmayaraq sadəcə olaraq bəzi seçki məntəqələrində pozuntuların baş verməsi ucbatından bütövlükdə seçki dairəsində verilmiş səsələrin nəzərə alınmaması praktikasına 1 saylı Protokolun 3-cü maddəsinin məqsədləri üçün qanuni məqsəd daşıyan praktika kimi baxmaq olarmı? (müqayisə et, *müvafiq dəyişikliklərlə, Kovaç*, yuxarıda qeyd olunub, 52-ci bənd, və *Kərimova*, yuxarıda qeyd edilib, 46-cı bənd). Lakin aşağıda çıxarılan nəticələrin işığında Məhkəmənin bu məsələyə dair yekun rəy bildirməsi tələb olunmur.

56. Bu işdə MSK-nın və yerli məhkəmələrin qərarlarına istinad edərək, Məhkəmə hesab edir ki, həmin qərarlar, eynilə Kərimovanın işindəki səbəblərə görə, 1 saylı Protokolun 3-cü maddəsinin tələblərinə uyğun olmayıblar. Xüsusilə Məhkəmə aşağıdakıları qeyd edir.

57. MSK-nın əizəçinin dairəsində seçkilərin nəticələrini etibarsız elan edən 8 noyabr 2005-ci il tarixli qərarına gəlincə (*bax*: yuxarıda 12-ci bənd), Məhkəmə qeyd edir ki, bu qərarla MnSK-nın protokollarına edilən “yolverilməz dəyişikliyin” və ya başqa “qanun pozuntularının” nədən ibarət olması bardə heç bir təsvir yoxdur; həmin “düzəlişlərin” və “pozuntuların” xarakteri və ehtimal olunan pozuntuların müvafiq məntəqələrdə səsvermənin nəticələrinə necə təsir etdiyi və seçicilərin həqiqi iradəsini müəyyən etməyə necə mane olduğu izah edilmir. Belə halda, Məhkəmə, MSK-nın qərarının əsassız olduğunu qeyd etməyə bilmir.

58. Bundan əlavə, Məhkəmə qeyd edir ki, Kərimovanın da işində olduğu kimi, MSK və yerli məhkəmələr yerli seçki qanunvericiliyinin bir sıra prosedurlarına əməl etməyiblər və bunun səbəbini də izah etməyiblər. Birincisi, MSK bütün dairə üzrə səsvermənin nəticələrini etibarsız etmədən öncə səsələrin yenidən sayılması imkanlarını nəzərdən keçirməyib. Hətta Hökumətin Azərbaycanın seçki qanunveriliyinə əsasən səsələrin yenidən sayılmasının məcburi deyil, fakultativ olduğu (MSK-nın mülahizəsində olduğunu) bardə arqumenti qəbul edilsə belə, Məhkəmə hesab edir ki, hazırkı işdə MSK səsələrin yennidən sayılması imkanlarını nəzərdən keçirə bilərdi və ya azı, bütün dairə üzrə səsvermənin nəticələrini ləğv etmədən öncə bu imkandan nə üçün istifadə etmədiyini izah edə bilərdi. İkincisi, Məhkəmə hesab edir ki, yerli hakimiyyət orqanları Seçki Məcəlləsinin 114-cü maddəsinin 5-ci bəndinə etinasız yanaşıblar; həmin maddə seçkini uduzmuş nazmizədin xeyrinə qanunsuzluqların yol verildiyi hala əsaslanaraq səsvermənin bütün nəticələrinin hər hansı səviyyədə ləğvini qadağan edir. Beləliklə, məlum olur ki, qeyd olunan maddəyə görə, səsvermənin nəticələrini ləğv etmədən öncə, səlahiyyətli hakimiyyət orqanları birinci bütün səsələrin sayını, sonra isə iddia edilən qanunsuzluğun kimin xeyrinə baş verdiyini müəyyənləşdirməlidirlər. Lakin hazırkı işdə bu baş verməyib. Məhkəməyə görə, səlahiyyətli hakimiyyət orqanlarının səsələri yenidən saymaq göstərişi verməməsi və ya Seçki Məcəlləsinin 114-cü maddəsinin 5-ci bəndini nəzərə almaması və bunu etməməyi heç bir əsasla əsaslandırmaması səsvermənin nəticələrinin ləğv olunması haqqında qərarın qanunsuzluğuna gətirib çıxarıb (*Kərimovanın işi ilə müqayisə et, 49-51-ci bəndlər*).

59. Son olaraq, Məhkəmə qeyd edir ki, ərizəçi yuxarıda sadalanan halları dəfələrlə yerli məhkəmələrdə qaldırmasına baxmayaraq, onlar adekvat araşdırma aparmayıb və MSK-nın gəldiyi nəticəni təkrarlayıblar. Onlar hər hansı mühüm sübutları, ilk növbədə MnSK

protokollarının əsillərinə qanunsuz düzəlişlər edilməsindən ibarət olan sübutları araşdırmaqdan imtina ediblər və MSK-nın qərarının seçki qanunvericiliyinin tələblərinə uyğunluğunu yoxlamayıblar. Bu halda, ərizəçinin seçki hüququ ilə bağlı şikayətlərinin araşdırılması üsulu səmərəli olmayıb.

60. Yuxarıda qeyd olunan səbəblərə görə, Məhkəmə hesab edir ki, ərizəçinin namizəd olduğu dairə üzrə səsvermənin nəticələrinin etibarsız elan olunması barədə qərar qanunsuz olub, çünki bu qərar üçün hər hansı müvafiq və yetərli səbəblər yox idi və o, yerli seçki qanunvericiliyi ilə nəzərdə tutulmuş proseduru açıq-açkar pozurdu (*bax*: yuxarıda 58-ci bənd). Həmin qərar qanunsuz olaraq ərizəçini namizəd kimi seçkilərdə səmərəli iştirak etmək hüququndan çəkindirib və beləliklə, universal səsvermə yolu ilə insanların iradəsini müəyyən etmək məqsədi daşıyan seçki prosedurunun səmərəli və tam həyata keçirilməsinə mane olub.

61. Beləliklə, Konvensiyanın 1 sayılı Protokolunun 3-cü maddəsi pozulub.

II. KONVENSIYANIN 14-cü MADDƏSİNİN İDDİA EDİLƏN POZUNTUSU

62. Yuxarıdakı şikayətə uyğun olaraq, ərizəçi şikayət etdi ki, o, siyasi müxalif olması səbəbindən Milli Məclisdəki yerindən qanunsuz olaraq məhrum edilib. O, 14-cü maddəyə əsaslandı; həmin maddədə deyilir:

“Bu Konvensiyada təsbit olunmuş hüquq və azadlıqları pozulan hər kəs, hətta bu pozulma rəsmi fəaliyyət göstərən şəxslər tərəfindən törədildikdə belə, dövlət orqanları qarşısında səmərəli hüquqi müdafiə vasitələrinə malikdir.”

63. Məhkəmə qeyd edir ki, bu şikayət yuxarıdakı işlə əlaqəlidir və bu səbəbdən də qəbul edilən sayılmalıdır.

64. Lakin buna baxmayaraq, Məhkəmə, yuxarıda araşdırdığı 1 sayılı Protokolun 3-cü maddəsinə istinad edərək hesab edir ki, bu işdə 14-cü maddənin pozuntusunun olub-olmadığını araşdırmağa ehtiyac yoxdur.

III. KONVENSIYANIN 41-ci MADDƏSİNİN TƏTBİQİ

65. Konvensiyanın 41-ci maddəsində deyilir:

“Əgər Məhkəmə Konvensiya və onun Protokollarının pozulduğunu, lakin Razılığa gələn Yüksək Tərəfin daxili hüququnun yalnız bu pozuntunun nəticələrinin qismən aradan qaldırılmasına imkan verdiyini müəyyən edirsə, Məhkəmə zəruri halda, zərərçəkən tərəfə əvəzin ədalətli ödənilməsini təyin edir”.

A. Zıyan

1. Maddi ziyan

66. Ərizəçi, onun namizəd olduğu dairə üzrə seçkilərin nəticələrinin etibarsız elan olunmaması və onun Milli Məclisə seçiləcəyi halda parlament üzvünün məvacibi formasında ala biləcəyi əmək haqqını və seçki təbliğatı üçün xərclənmiş və istifadəsinin səmərəliliyini itirən fondlar da daxil olmaqla, maddi ziyan olaraq 101,305.83 Avro (EUR) tələb etdi.

67. Hökumət ərizəçinin bu iddialarına qarşı çıxdı.

68. Parlament üzvünün məvacibi ilə bağlı iddiaya gəlincə, Məhkəmə bir daha qeyd edir ki, yuxarıda 52-ci bənddə də qeyd olunduğu kimi, bu işdə (*Kərimovanın* işindən fərqli olaraq) əgər səsvermənin nəticələri ləğv olunmasaydı həmin dairə üzrə ərizəçinin qalib gələcəyini və parlamentə üzv olacağını tam dəqiqliklə müəyyən etmək mümkün deyil. Bu səbəbdən də, Məhkəmə ərizəçinin parlament üzvünün məvacibini almalı olduğu qənaətinə gələ bilmir.

69. Seçki təbliğatı zamanı çəkilən xərclərə gəlincə, Məhkəmə bu məsələdə pozulan hüquqla maddi ziyan arasında səbəbli əlaqə görmür.

70. Yuxarıdakı səbəblərə görə, Məhkəmə maddi ziyanla bağlı tələbi rədd edir.

2. Mənəvi ziyan

71. Ərizəçi mənəvi ziyana görə 100.000 Avro tələb etdi.

72. Hökumət etiraz edərək bildirdi ki, bu məbləğ həddən artıq çoxdur və hesab etdi ki, Konvensiyanın pozuntusunun tanınması özü-özlüyündə ziyanın ödənilməsi üçün yetərlidir.

73. Məhkəmə hesab edir ki, ərizəçiyə maddi ziyan dəyib və bu sadəcə Konvensiyanın 1 sayılı Protokolunun 3-cü maddəsinin pozuntusunun tanınması ilə kompensasiya edilə bilməz. Məhkəmə ədalət prinsipi əsasında, mənəvi ziyana görə ərizəçiyə 7.500 Avro təyin edir; bu məbləğdən tutula bilən hər hansı vergi məbləği onun üzərinə əlavə olunmalıdır.

B. Məhkəmə xərcləri və digər məsrəflər

74. Ərizəçi məhkəmə xərcləri və digər məsrəflər üçün, həmçinin hüquqi xərclər, tərcümə xərcləri və poçta çəkilmiş xərclər üçün 4.800 Avro tələb etdi.

75. Hökumət bu iddiaya etiraz etdi.

76. Məhkəmənin presedent hüququna uyğun olaraq, ərizəçiyə çəkdiyi məhkəmə xərcləri və digər məsrəflər o zaman geri ödənilə bilir ki, həmin xərclər həqiqətən və zəruri olaraq çəkilmiş olsun və miqdarca ağılabatan olsun. Bu işdə ondakı məlumatları və yuxarıda qeyd edilən meyarları nəzərə alaraq, Məhkəmə bu bənd üzrə bütün xərcləri əhatə etmək üçün 1.600 Avro məbləğini təyin etməyi ağılabatan hesab edir; ərizəçidən tutula bilən hər hansı vergi məbləği də bu məbləğin üzərinə əlavə olunmalıdır.

C. İcranın gecikdirilməsinə görə faiz

77. Məhkəmə məqsədəuyğun hesab edir ki, icranın gecikdirilməsinə görə faiz Avropa Mərkəzi Bankındakı borc dərəcəsinin yuxarı həddinə əsaslanmalı və onun üzərinə daha üç faiz əlavə olunmalıdır.

BU ƏSASLARA GÖRƏ MƏHKƏMƏ YEKDİLLİKLƏ

1. Şikayəti qəbul olunan elan edir;

2. *Qərara alır ki*, Konvensiyanın 1 sayılı Protokolunun 3-cü maddəsini pozulub;

4. *Qərara alır ki*, Konvensiyanın 14-cü maddəsi üzrə şikayəti ayrıca araşdırmağa ehtiyac yoxdur;

5. *Qərara alır ki*

(a) Cavabdeh dövlət Konvensiyanın 44-cü maddəsinin 2-ci bəndinə uyğun olaraq bu qərarın qəti qərara çevrildiyi tarixdən sonra üç ay ərzində aşağıdakı məbləğləri ödəniş tarixində tətbiq edilən məzənnə üzrə yeni Azərbaycan manatına çevirərək ərizəçiyə ödəməlidir:

(i) mənəvi ziyana görə 7.500 (yeddi min beş yüz) Avro, bu məbləğdən tutula bilən hər hansı vergi məbləği onun üzərinə əlavə olunmalıdır;

(ii) Məhkəmə xərcləri və digər məsrəflərə görə 1.600 (bir min üç yüz səksən beş) Avro, ərizəçidən tutula bilən hər hansı vergi məbləği onun üzərinə əlavə olunmalıdır;

(b) yuxarıda qeyd edilən üç aylıq müddət bitdikdən sonra öhdəlik icra edilənə qədər yuxarıda qeyd edilən ödənilməli məbləğlərin üzərinə Avropa Mərkəzi Bankındakı borc dərəcəsinin yuxarı həddinə bərabər olan adi faiz məbləği əlavə olunmalı və onun da üzərinə daha üç faiz əlavə olunmalıdır;

6. Əvəzin ədalətli ödənilməsi haqqında ərizəçinin qalan tələblərini *rədd edir*.

Qərar ingilis dilində tərtib edilib və Məhkəmə Reqlamentinin 77-ci Qaydasının 2-ci və 3-cü bəndlərinə uyğun olaraq, 10 yanvar 2012-ci ildə qərar barədə yazılı məlumat verilib.

Søren Nielsen Nina Vajić
Katib Sədr